

Πρωτοχρονιά

Η Πρωτοχρονιά γιορτάζεται σ' όλο τον κόσμο με μεγαλοπρέπεια, λαμπρότητα και με διάφορες εκδηλώσεις. Κατά την ημέρα αυτή γίνεται ανταλλαγή επισκέψεων και δώρων και επικρατούν διάφορα έθιμα, όπως της βασιλόπιτας κ.ά., τα οποία μας κληροδότησαν οι Βυζαντινοί πρόγονοί μας, γιατί, σύμφωνα με τις πληροφορίες των αρχαίων συγγραφέων, ούτε οι Έλληνες, ούτε οι Ρωμαίοι γιόρταζαν την πρώτη μέρα του χρόνου. Οι δύο αυτοί λαοί που εκπροσωπούν τον αρχαίο κόσμο, συνήθιζαν να γιορτάζουν την πρώτη ημέρα κάθε μηνός. Οι περισσότερες μάλιστα ελληνικές πόλεις δε συμφωνούσαν ούτε ως προς την αρχή του χρόνου. Το ίδιο συνέβαινε και ανάμεσα στους ανατολικούς λαούς.

Η 1η Ιανουαρίου σαν αρχή του χρόνου επικράτησε να γιορτάζεται στη Ρώμη από το 48 π.Χ., την εποχή δηλαδή του Καίσαρα, και πήρε πολλά στοιχεία από τη ρωμαϊκή γιορτή Σατουρνάλια. Από τότε την 1η Ιανουαρίου δέχτηκαν σαν Πρωτοχρονιά όλοι οι λατινογενείς λαοί, καθώς και όλοι οι ρωμαιοκρατούμενοι λαοί.

Η Ορθόδοξη όμως Εκκλησία, της εποχής κυρίως του Μεγάλου Κωνσταντίνου, επειδή ήθελε να χωρίσει τους Χριστιανούς από τους ειδωλολάτρες, απαγόρευσε στους Χριστιανούς να γιορτάζουν την Πρωτοχρονιά όπως εκείνοι. Τα αποτελέσματα της απαγόρευσης αυτής ήταν πολύ μικρά και απαλείφθηκαν μόνο τα στοιχεία εκείνα που έρχονταν σε τέλεια αντίθεση προς τη χριστιανική ηθική.

Η Πρωτοχρονιά λοιπόν, όπως αυτή διαμορφώθηκε κάτω από την επίδραση της Εκκλησίας και τη σύνδεσή της με τη γιορτή του Αγίου Βασιλείου, διαιωνίστηκε μέχρι σήμερα σαν λαϊκή γιορτή. Τα σημαντικότερα έθιμα αυτής είναι τα ακόλουθα:

* Η διανομή στα παιδιά δώρων, τα οποία οι νοικοκυρές παρασκευάζουν στα σπίτια. Αυτά κυρίως είναι γλυκίσματα, όπως κουραμπιέδες, μελομακάρονα κ.ά.

* Συντροφικές μικρών παιδιών από την παραμονή ψάλλουν τα κάλαντα στα σπίτια και στα μαγαζιά και μαζεύουν φιλοδώρηματα.

* Τα μεσάνυχτα της παραμονής, λίγα δευτερόλεπτα πριν από τις 12, σβήνουν τα φώτα και οι οικογένειες γύρω από το πρωτοχρονιάτικο τραπέζι ψάλλουν ύμνους, ανταλλάσσουν φιλιά και κόβουν την πατροπαράδοτη βασιλόπιτα. Εκείνος μάλιστα που βρίσκει στο κομμάτι του το νόμισμα, που είναι κρυμμένο μέσα σ' αυ-

τήν, θεωρείται ο τυχερός της χρονιάς.

* Πολλοί καλούν έναν που να έχει «καλό ποδαρικό» το πρωί της Πρωτοχρονιάς.

* Επίσης δε δίνουν τίποτα έξω από το σπίτι, δε ρίχνουν νερό έξω από αυτό και δεν αναφέρουν ονόματα επιβλαβών ζώων, εντόμων κ.λπ.

Ο Αι Βασίλης

Την ημέρα του Αγίου Βασιλείου (Πρωτοχρονιά) έχουμε την προσμονή ενός ταπεινού και καλού Έλληνα Αγίου με τα μαύρα γένια και το σκούρο φτωχό ράσο, που έρχεται από την Καισάρεια της Καππαδοκίας (Μικρά Ασία) να ευλογήσει τα σπιτικά μας και να πάρει το δικό του κομμάτι από τη βασιλόπιτα (βγάζουμε ένα του Χριστού, ένα της Παναγίας, ένα του Αγίου Βασιλείου, ένα του φτωχού, ένα του σπιτιού, και μετά τα δικά μας -αν πέσει το φλουρί του Χριστού, της Παναγίας ή του αγίου Βασιλείου, το δίνουμε στην εκκλησία).

Αυτός είναι ο Άγιος Βασίλειος, ο φιλόθερος επίσκοπος του 4ου αιώνα μ.Χ., ο άνθρωπος των γραμμάτων, ο ταπεινός και θαυματουργός (ένας από τους Τρεις Ιεράρχες), και όχι ο πονηρούλης Santa Claus που εισήχθη από την Αμερική, ή ο Father Christmas, για να διαφημίσουν αναψυκτικά και τηνπραμάτεια των εμπόρων. Καλοί είναι κι αυτοί (με την άσπρη γενειάδα και το βαθύ γέλιο και την ταλαιπωρία του -λόγω κοιλίτσας- να κωρέσουν από τις καμινάδες), αλλά ο δικός μας, ο ρωμικός άγιος, είναι πιο άγιος, πιο βαθύς (σε νόημα), καθόλου διαφημιστικός, αλλά όχι λιγότερο αγαπητός.

Για την ιστορία αναφέρουμε ότι ο Santa Claus, ή Father Christmas, ο ευρωπαϊκός «Πατέρας των Χριστουγέννων», αντιστοιχεί στον άγιο Νικόλαο και για όλες τις χώρες (εκτός από την Ελλάδα) επισκέπτεται τα σπίτια τα Χριστούγεννα. Εμείς τον δεχόμαστε την Πρωτοχρονιά, γιατί είναι η μέρα της εορτής του Αγίου Βασιλείου, που είναι ο δικός μας «Πατέρας των Χριστουγέννων». Η μορφή του Father Christmas που ξέρουμε πλέον όλοι διαμορφώθηκε από τον αμερικανό σκιτσογράφο Τόμας Ναστ το 1862, με βάση παλαιότερες ευρωπαϊκές παραδόσεις, ενώ το κόκκινο χρώμα της στολής του το πήρε εξαιτίας του κόκκινου χρώματος γνωστού αμερικανικού αναψυκτικού που χρησιμοποίησε τη μορφή του σε διαφημίσεις. Αρχικά ήταν ντυμένος στα χρώματα του ουρανού τόξου.

Η βασιλόπιτα

Η πίτα, που φτιάχνουμε την παραμονή της Πρωτοχρονιάς και που κόβεται σε πανηγυρική συγκέντρωση των μελών της οικογένειας, ή και άλλων συγγενών και φίλων, έχει τις ρίζες της στα αρχαία ελληνορωμαϊκά έθιμα.

Στα Κρόνια (εορτή του θεού Κ(Χ)ρόνου, που λατρεύονταν στην Ελλάδα) και στα Σατουρνάλια (saturnalia) της Ρώμης, έφτιαχναν γλυκά και πίτες, μέσα στα οποία έβαζαν νομίσματα και σε όποιον τύχαινε το κομμάτι, ήταν ο τυχερός της παρέας...

Η ορθόδοξη παράδοση συνέδεσε το έθιμο με τη Βασιλόπιτα. Και η ιστορία της έχει ως εξής:

Ο Μ. Βασίλειος, για να προστατεύσει την περιφέρειά του, την Καισάρεια της Καππαδοκίας, από επιδρομή αλλοφύλων, έκανε έρανο και μάζεψε χρυσά νομίσματα και άλλα τιμαλφή, για να τα δώσει στους εκθρούς, ώστε να τους δελεάσει, για να μην λεηλατήσουν την περιοχή του. Ο εκθρός, όμως, τελικά, δεν κατόρθωσε να εισβάλει στην Καισάρεια και τα τιμαλφή έμειναν. Τότε, ο Μ. Βασίλειος είπε να φτιάξουν μικρές πίτες - ψωμάκια, μέσα στις οποίες έβαζαν και ένα χρυσό νόμισμα, ή κάτι άλλο από όλα τα πολύτιμα πράγματα που είχαν μαζευτεί. Οι πίτες αυτές μοιράστηκαν σε όλους και ο καθένας κράταγε ό,τι του τύχαινε. Πάρα πολλά έτυχαν και στα παιδιά...

Κάλαντα

Ομάδες παιδιών ή και ώριμων ανδρών γυρνούν στα σπίτια κρατώντας ένα τρίγωνο συρμάτινο και το χτυπούν με ένα ευθύ σιδερένιο αντικείμενο, για να παράγει τον απατούμενο ήχο. Άλλοτε έχουν μαζί τους φουσαρμόνικες ή ακορντεόν, και στα νησιά βιολιά και κιθάρες. Εκτός από τους συνηθισμένους ευχητήριους στίχους, ανάλογα με το «νοικοκύρη του σπιτιού» προσθέτουν κατάλληλους στίχους. Έτσι, αν απευθύνονται σε τσέλιγκα, εγκωμιάζουν τα πρόβατά του με τα λόγια: «Μέσα σε τούτη την αυλή τη μαρμαροστρωμένη εδώ 'να χίλια πρόβατα και πεντακόσια γίδια και χίλιασαν και μίλιασαν και γίν'καν τρεις χιλιάδες».

Τα κάλαντα ποικίλουν από τόπο σε τόπο. Έτσι στη Μακεδονία υπάρχει το έθιμο της Πρωτοχρονιάς άτομα μεγάλης ηλικίας να γυρνούν μεταμφιεσμένα στα σπί-

τια. Η αμοιβή τους είναι: αλεύρι, τραχανάς, λουκάνικα και άλλα είδη τροφίμων. Αφού συγκεντρώσουν την ποσότητα που θέλουν, συγκεντρώνονται σ' ένα σπίτι, μαγειρεύουν και γλεντούν. Πάλι μεταμφιεσμένοι και κρατώντας κουδούνια που δημιουργούν δυνατό θόρυβο περιφέρονται την παραμονή των Φώτων. Ο θόρυβος αποβλέπει να φοβίσει και να διώξει τους καλλικάντζαρους.

Στη Μύκονο τα παιδιά κρατούν στο χέρι τους φαναράκι που το ανάβουν σε εκκλησία του Αγίου Βασιλείου.

Στη Σίφνο για το κάθε παιδί γράφονται διαφορετικοί στίχοι από λαϊκούς ποιητές. Στην Κέρκυρα, εκτός από τα παιδιά με τη φουσαρμόνικα, περιφέρονται στα σπίτια ολόκληρα λαϊκά συγκροτήματα με βιολιά και ακορντεόν και τοπικές μπάντες.

Η ανταμοιβή για τους ύμνους και τις ευχές είναι κυρίως χρηματική και διάφορα κέρασματα.

Την ονομασία τους, την πήραν από την λατινική λέξη calenda, που διαμορφώθηκε από το ελληνικό ρήμα καλώ. Παιδιά, κατά ομάδες, περιφέρονταν και περιφέρονται στα σπίτια, στους δρόμους, στα καταστήματα και τραγουδούν με ειδικό όργανο τραγουδία, που αφορούν τα Χριστούγεννα, τη γιορτή της Πρωτοχρονιάς, τη γιορτή του Μ. Βασιλείου και μερικά και την Περιτομή του Χριστού. Το έθιμο αυτό προϋπήρχε στην Ελλάδα, πριν από την Ρώμη.

Τα παιδιά κρατούσαν ένα κλαδί ελιάς ή δάφνης, στολισμένο με καρπούς και άσπρο μαλλί (η λεγόμενη ειρεισιώνη, από το έριο = μαλλί), γύριζαν και τραγουδούσαν και τους έδιναν δώρα.

Μετά, πήρε το έθιμο αυτό και η Ρώμη. Στο Βυζάντιο κρατούσαν ραβδιά, ή φανάρια, ή ομοιώματα πλοιαρίων ή και κτιρίων, στολισμένα και τραγουδώντας, συνόδευαν το τραγούδι με κρούση τριγώνου ή τύμπανου... (περίφημος ο σχετικός πίνακας του Νικηφόρου Λύτρα ο τυμπανιστής - 1832- 1927).

Σήμερα η βάση, και μάλιστα στους Πόντιους, διασώζεται άθικτη. Ακόμη κάλαντα πολλά και ποικίλα, με πολλές παραλλαγές και αποχρώσεις, στα διάφορα διαμερίσματα της χώρας μας.

**OLYMPIA MARBLE
PTY LTD**

1-3 CHALDER ST, MARRICKVILLE NSW 2204

Ph. 9565 1415 - Mob. 0418 462 020

www.olympiamarble.com.au e-mail: olympia1@bigpond.net.au

Η ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

**ΜΕ ΣΕΒΑΣΜΟ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ**

ΖΗΤΗΣΤΕ ΤΟΝ ΗΛΙΑ Ή ΤΟΝ ΑΝΔΡΕΑ

**Η ΜΟΝΑΔΙΚΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΚΟΙΜΗΤΗΡΙΑ ΣΤΟ NSW
ΔΙΑΘΕΤΟΥΜΕ ΟΛΑ ΤΑ ΧΡΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΛΑ ΤΑ ΣΧΕΔΙΑ
MONUMENTAL STONEMASONRY**

SENIOR CITIZENS DISCOUNTS

OLYMPIA